

Agata Łojek

Uniwersytet Warszawski

aj.lojek@uw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-1733-1637

DOI: 10.33896/PolJ.2024.7.7

„PODAJ DŁOŃ PRZYSZŁYM POKOLENIOM”.
SPRAWOZDANIE Z XI EDYCJI WARSZTATÓW JĘZYKOWYCH
„DIALOG POKOLEŃ”
I OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
PT. DIALOG POKOLEŃ W JĘZYKU OGÓLNYM
I RÓŻNYCH ODMIANACH POLSZCZYZNY
(ŁOSICE, 22–29 LIPCA 2024 R.)

Zgodnie z wieloletnią tradycją w ostatnim tygodniu lipca (22–29.07.2024) odbyła się kolejna – XI już – edycja projektu „Dialog pokoleń”. Wydarzenie to, finansowane ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury „Ojczysty – dodaj do ulubionych. Edycja 2024”, jak co roku przyciągnęło kilkudziesięciu badaczy z różnych ośrodków naukowych w Polsce. Zgodzili się oni otoczyć opieką merytoryczną trwające od wielu lat uczniowskie badania dialektologiczne, prowadzić warsztaty i opisywać znaczenia słów ratowanych od zapomnienia.

„Podaj dłoń przyszłym pokoleniom” – to hasło umieszczone na muralu upamiętniającym 750. rocznicę powstania Łosic, znajdującym się nad miejscowym zalewem. Mogłoby stać się ono jednocześnie dewizą „Dialogu pokoleń”. Uczestnicy warsztatów tym razem gościli właśnie w Łosicach, niewielkim miasteczku o bogatej historii, położonym na historycznym pograniczu Mazowsza i Podlasia, nad rzeką Tocznią.

Nad sprawnym przebiegiem warsztatów i towarzyszącej im konferencji naukowej czuwały dr hab. Elżbieta Wierzbicka-Piotrowska, prof. ucz., dr Magdalena Wanot-Miśtura oraz pozostali członkowie komitetu organizacyjno-programowego.

Warsztaty rozpoczęły się w poniedziałek 22 lipca. Po przyjeździe uczestników do Łosic i zakwaterowaniu w Transgranicznym Centrum Dialogu Kultur oraz w Bursie Szkolnej Ośrodka Szkolno-Wychowawczego odbyło się oficjalne otwarcie warsztatów i powitanie gości. Następnie dr hab. Zygmunt Gałęcki zaprosił uczestników na spacer historyczny po Łosicach, podczas którego z wielką pasją opowiadał o przeszłości miasta i jego najciekawszych miejscach.

Po kolacji uczestnicy zapoznali się z programem tegorocznego „Dialogu pokoleń” i krótko o sobie opowiedzieli. Ta część dnia była szczególnie ważna dla nowych uczestników warsztatów, którzy mieli możliwość w swobodnej i przyjaznej atmosferze poznać językoznawców związanych z projektem od wielu lat. Dr hab. Elżbieta Wierzbicka-Piotrowska,

prof. ucz. przybliżyła zgromadzonym ideę „Dialogu pokoleń” i opowiedziała o tradycji badań gwaroznawczych w Polsce północno-wschodniej.

We wtorek 23 lipca rozpoczęła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. *Dialog pokoleń w języku ogólnym i różnych odmianach polszczyzny*. Obrady toczyły się od wczesnych godzin porannych w Łosickim Domu Kultury przy ul. Marszałka Piłsudskiego 4. Uroczystemu otwarciu (przez dr hab. Elżbietę Wierzbicką-Piotrowską, przedstawicieli władz samorządowych, burmistrza Łosic, starostę powiatu łosickiego oraz dyrektor Łosickiego Domu Kultury) towarzyszył wernisaż wystawy „Słowa ocalone od zapomnienia” przygotowany w holu Łosickiego Domu Kultury.

Podczas konferencji referaty wygłosiło prawie 40 naukowców z różnych ośrodków akademickich i naukowych: Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej im. Tarasa Szewczenki w Krzemieńcu, Uniwersytetu Bielsko-Bialskiego, Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie, Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Instytutu Języka Polskiego PAN czy Instytutu Sławiastyki PAN. Wśród uczestników konferencji znaleźli się także młodzi badacze – doktoranci oraz studenci. Podczas dwóch dni obrad doświadczeni naukowcy wspierali młodszych referentów swoją wiedzą i dobrymi radami.

Pierwszy dzień obrad rozpoczął się panelem wystąpień plenarnych pt. *Konflikt czy dialog pokoleń?* Dr hab. Elżbieta Wierzbicka-Piotrowska, prof. ucz. opowiedziała o wpływie różnic pokoleniowych na zmiany systemowe we współczesnej polszczyźnie, prof. dr hab. Anna Tyrpa zaprezentowała sposoby postrzegania młodości i starości przez mieszkańców wsi, natomiast dr Jarosław Łachnik przedstawił wyniki analizy leksykalnej neologizmów opisujących osoby młode i stare oraz odnoszących się do tych osób. Wszystkie trzy referaty stanowiły doskonale wprowadzenie w tematykę konferencji.

Kolejny panel pt. *Słowniki a dialog pokoleń* odbywał się w dwóch sekcjach. W sekcji A pt. *Słowniki obrazem przemian* wystąpili: prof. dr hab. Halina Pelcowa, która opowiadała słuchaczom o tzw. „prostym nazywaniu” w dialogu pokoleń, dr hab. Stanisław Cygan, prof. ucz., który omówił przejawy świadomości językowej mieszkańców regionu lubelskiego zawarte w *Tekstach gwarowych* (XII tom *Słownika gwar Lubelszczyzny* H. Pelcovej), nawiązując tym samym do dorobku naukowego swojej przedmówczyni, oraz dr Milena Wojtyńska-Nowotka, która mówiła o hipokorystykach w *Słowniku gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur*.

W sekcji B pt. *Słowniki wyznaczające drogę porozumienia* referaty wygłosili: dr Donata Ochmann, która rozważała, czy słownik może być dobrym mediatorem między pokoleniami, oraz prof. dr hab. Dorota Rembiszewska, która zastanawiała się, czy remedium na dialog międzypokoleniowy może stać się lokalny słownik gwarowy. Dr Paweł Ostaszewski z Zespołu Placówek Oświatowych w Platerowie przedstawił natomiast projekt słowniczka gwarowego ziemi łosickiej.

W drugiej części dnia odbył się panel pt. *Językowy obraz świata – wartością ponadpokoleniową?* W sekcji A pt. *Język ogólny i dialekty* wystąpili dr hab. Justyna Kobus, która wygłosiła referat *Nazwy chmur w języku mieszkańców wielkopolskich wsi*, dr hab. Błażej Osowski i dr Katarzyna Zagłoba, próbujący odpowiedzieć na pytanie: *Co wybrane książki*

kucharskie mówią nam o słownictwie kulinarnym Wielkopolski?, oraz absolwent filologii polskiej na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego Paweł Szutow, który z pasją opowiadał o języku wilamowskim dawniej i dziś.

Podczas toczących się równolegle obrad w sekcji B pt. *Język literatury* z referatem wystąpiła dr Lucyna Bagińska, która zaintrygowała słuchających rozważaniami o nazwach barw w ekfrazach dwóch poetek z różnych pokoleń piszących o tym samym obrazie. Kolejno wystąpiły reprezentantki najmłodszego pokolenia badaczy, studentki z Uniwersytetu Łódzkiego: Marta Kwiatkowska oraz Natalia Namielska, które zabrały słuchaczy w podróż do świata słowiańskich wierzeń. Pierwsza referentka przedstawiła obraz kobiety w społeczności słowiańskiej na podstawie *Starej baśni* J.I. Kraszewskiego, druga zaś – język pogańskich czarownic na podstawie powieści *Stara Słaboniowa i spiękaduchy* oraz *Ogniem i mieczem*.

Ostatni tego dnia panel pt. *Kulturowe uwarunkowania dialogu pokoleń* miał formę wystąpień plenarnych. Jako pierwszy wystąpił dr Artur Czesak z referatem *Zespół regionalny i sceniczna obecność kultury tradycyjnej jako przestrzeń międzypokoleniowego dialogu*, następnie dr hab. Renata Kucharzyk, prof. IJP PAN, która przedstawiła kulturowe i językowe aspekty oceny dawnych ludowych zwyczajów weselnych przez młode pokolenie, a jako trzeci dr hab. Tomasz Rokosz, prof. ucz. z referatem *Mistrz i uczeń – muzyczne aspekty dialogu pokoleń*.

Po dniu intensywnych obrad na uczestników konferencji czekała miła niespodzianka – będący prawdziwą uczcą kulturalną koncert pieśni ludowych Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Łosickiej pod kierownictwem Mirosława Odoszewskiego.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się panelem pt. *Tradycyjne wartości a nowoczesność* z wystąpieniami plenarnymi. Otworzył go dr hab. Kazimierz Sikora, prof. ucz. wystąpieniem o polskiej grzeczności. Następnie referat poświęcony formom adresatywnym w mediach społecznościowych wygłosiła dr Anna Dąbkowska. Dr hab. Katarzyna Sobolewska opowiedziała o zagadkach ludowych w kontekście ciągłości i zmian w języku i kulturze, natomiast ostatnia referentka, dr hab. Jolanta Szarlej, prof. ucz. poświęciła uwagę językowemu obrazowi dziewicy w różnych odmianach polszczyzny.

Od godziny 11.30 obrady toczyły się w sekcjach. W sekcji A pt. *Językowe zróżnicowanie środowiskowe i regionalne* zaprezentowali się doktoranci z Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Łódzkiego. Mgr Łukasz Wnuk mówił o mechanizmach kreowania międzypokoleniowej wspólnoty dyskursu na przykładzie wybranych jednostek nominalnych współczesnego polskiego języka motoryzacyjnego, mgr Jakub Sroka prezentował frazeologię obozową na podstawie wspomnień byłych więźniów łagru na Majdanku. Mgr Alicja Dziecioł przybliżyła uczestnikom konferencji profesjonalny medyczny na bloku ortopedycznym, a mgr Marta Szelenbaum opowiadała o uwarunkowaniach społeczno-kulturowych w rozwoju kompetencji narracyjnej dzieci w wieku przedszkolnym.

W sekcji B pt. *Neologizmy i zapożyczenia* referaty wygłosili dr hab. Ewa Maślowska, prof. IS PAN (*Matka – Madka – Furiatka w dyskursie społecznościowym. Dialog pokoleniowy czy ideologiczny?*), mgr Przemysław Megger (*Neosędziowie i neo-KRS. O wartości emocjonalnej nowych wyrazów złożonych z cząstką neo-*), dr hab. Katarzyna Sicińska, prof. ucz. (*Adoracja, adoracia, adoracja... O czym mówią historykowi języka zapożyczenia łacińskie na -ya, -ija zawarte w osiemnastowiecznym tekście*) oraz student Uniwersytetu Warszaw-

skiego Mateusz Gromulski (*Analiza dialektyzmu piecuch jako przykładu zapożyczenia wewnętrznego w polszczyźnie*).

Po przerwie obiadowej obrady nadal toczyły się w sekcjach. W sekcji A pt. *Wzorce słowotwórcze* wystąpiło troje referentów. Referat prof. dr. hab. Jerzego Sierociuka był poświęcony słowotwórstwu gwarowych apelatywów (na przykładzie nazw 'tego, który wszystko robi lewą ręką'). Dr hab. Irena Jaros, prof. ucz. przedstawiła semantyczne, słowotwórcze i geograficzne zróżnicowanie przymiotników nazywających ludzi lubiących pracować, które wystąpiły w polskich gwarach, natomiast dr hab. Alina Kępińska, prof. ucz. opowiedziała o kategorii męsko- i niemęskoosobowości w gwarach polskich.

W sekcji B pt. *Wzorce kulturowe* mgr Agata Łojek zaprezentowała potencjał tworzonej w ramach programu „Diamentowy Grant” aplikacji o nazwie *Antropoteka. Daleszycka baza nazwisk* jako innowacyjnego narzędzia badawczego w antroponomastyce historycznej. Mgr Gabriela Walicka ukazała różnorodność językową i kulturową Warmii na przykładzie powojennych imion z Lidzbarka Warmińskiego. Wystąpienie dr Anny Hryniewickiej było zaś poświęcone przemianom cywilizacyjnym jako wyzwaniu dla współczesnej edukacji.

Ostatnią część konferencji stanowiły obrady plenarne pt. *Metodologia badań językoznawczych w kontekście dialogu pokoleń*, podczas których wystąpili prof. dr hab. Iwona Nowakowska-Kempna i Sandra Camm z referatem *Regionalizm – nowe ujęcie, stare problemy* oraz dr hab. Zygmunt Gałęcki z referatem *Podlasie w badaniach językoznawczych i interdyscyplinarnych (na wybranych przykładach)*.

Po ostatniej już podczas tej konferencji dyskusji organizatorzy zamknęli obrady i podsumowali dwa dni międzypokoleniowej wymiany myśli i doświadczeń.

Drugi dzień konferencji uświetnił wieczorny spektakl teatralny *Mój Chopin* w wykonaniu aktorów teatru amatorskiego Dram-Pol.

W czwartek 25 lipca do grona uczestników warsztatów dołączyli uczniowie i nauczyciele ze szkół biorących udział w „Dialogu pokoleń”. Wyniki prowadzonych w ostatnich miesiącach badań gwaroznawczych zaprezentowali uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Niemojkach, Szkoły Podstawowej w Platerowie i Szkoły Podstawowej w Ruskowie. W godzinach porannych uczniowie mieli okazję wziąć udział w konkursie językowym i zmierzyć się z zawiłościami dawnej i współczesnej polszczyzny. Współpraca z kolegami z innych szkół poszła im doskonale – wszystkie grupy bez problemu odgadły końcowe hasło.

W czwartek odbyło się także V Dyktando „Dialogu pokoleń”, w którym wyłoniono Łosickiego Mistrza Ortografii w dwóch kategoriach – młodzież i dorośli. Po południu był również czas na niezwykle wartościowe spotkanie z seniorami z powiatu łosickiego, podczas którego słuchacze mogli poznać mnóstwo ciekawostek językowych. Spotkanie miało formę ożywionej dyskusji z publicznością. Tego popołudnia swoją działalność miało okazję zaprezentować Sokołowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne. Uczestnicy warsztatów wysłuchali również inspirującego wykładu dr hab. Wandy Decyk-Zięby, prof. ucz. poświęconego dawnym i współczesnym gramatykom języka polskiego, związanego z pracami nad *Słownikiem historycznym terminów gramatycznych* przygotowywanym przez Zakład Historii Języka Polskiego i Dialektologii UW.

Wieczór uprzyjemnił wszystkim program artystyczny – tym razem występ zespołu folklorystycznego Zakrze Śpiewa.

Piątek i sobota (26 i 27 lipca) były dniami wycieczek krajoznawczo-historycznych. Uczestnicy „Dialogu pokoleń” mieli okazję wspiąć się na Górę Zamkową w Drohiczynie i podziwiać z niej zakole Bugu, spojrzeć na Mielnik ze wzgórza zamkowego, zwiedzić Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie i pałac w Korczewie, spacerować ulicami Węgrowa i poznawać jego historię w miejscowym muzeum czy wysłuchać w Sokołowie Podlaskim – przy kawie i jeszcze gorących jagodziankach – koncertu na starych instrumentach w wykonaniu miejscowego kolekcjonera.

W ciągu tych dwóch pełnych wrażeń dni nie zabrakło miejsca na spotkania poświęcone historii literatury. Dzięki wykładowi dr hab. Katarzyny Sobolewskiej można było poznać szczegóły pobytu Stefana Żeromskiego na Podlasiu w latach 1889–1890. Bardzo zaintrygowały one zwłaszcza uczniów – prelekcja ukazała im pisarza kojarzonego głównie z *Przedwiośnią* i *Szyfowymi pracami* w zupełnie nowym świetle. Sobotni wieczór umiliła uczestnikom warsztatów dr Lucyna Bagińska, która zaprezentowała cykl wierszy Zofii Górdziałkowskiej inspirowany obrazami Arnolda Böcklina. Piątkowy wieczór integracyjny przy ognisku – stający się już powoli tradycją „Dialogu pokoleń” – pozwolił poczuć wszystkim (już w mniej formalnych okolicznościach) niezwykłą więź łączącą pokolenia: naukowców, młodych badaczy, studentów, nauczycieli i uczniów. Rozmowy i śpiewy przy ognisku trwały do późnych godzin wieczornych.

Niedzielnny poranek część uczestników warsztatów spędziła aktywnie: kilka osób, zachęconych wykładem dr hab. Katarzyny Sobolewskiej, wyruszyło na spacer Szlakiem Stefana Żeromskiego, z Niemojek, przez Łysów, do Patkowa. Następnie na chętnych czekała – dzięki uprzejmości Urzędu Miasta i Gminy Łosice – gra miejska „Społeczna siła Łosic. Wycieczka edukacyjna”. Po niedzielnym obiedzie młodzież szkolna, podzielona na drużyny, razem ze studentami i doktorantami grała w Taboo. Zaangażowanie uczestników było ogromne!

Niedzielnny wieczór i poniedziałkowy poranek były czasem podsumowań, pożegnań i wyjazdów uczestników do domów. Organizatorzy zamknęli konferencję, żywiąc nadzieję, że wszyscy w tak samo licznym gronie spotkają się za rok, podczas XII edycji „Dialogu pokoleń”.

XI edycja „Dialogu pokoleń” okazała się bardzo ważnym wydarzeniem naukowym i kulturalnym oraz doskonałą okazją do wymiany poglądów i doświadczeń przedstawicieli różnych pokoleń. Świadczy o tym liczba uczestników konferencji, różnorodność podejmowanej w referatach tematyki, ożywione dyskusje po panelach i w kuluarach. Warsztaty po raz kolejny pokazały, że badania gwaroznawcze są wciąż niezwykle ważne i potrzebne – także (a może: zwłaszcza) dla najmłodszego pokolenia, które szczególnie silnie odczuwa zbliżający się koniec pewnej epoki i jest świadkiem stopniowego odchodzenia gwar – wraz z najstarszymi mieszkańcami wsi – w przeszłość...